

Sygn. akt **XXVIII C 1222/23**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **27 maja 2024 roku**

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

Protokolant: sekretarz sądowy Julia Kraszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu **27 maja 2024 roku** w Warszawie

sprawy z powództwa **E. M. i H. M.**

przeciwko (...) z siedzibą w W.

o ustalenie i zapłatę, ewentualnie o zapłatę

1. ustala, że umowa kredytu numer (...) z dnia 16 maja 2007 roku jest nieważna,
2. ustala, że umowa kredytu numer (...) z dnia 18 czerwca 2008 roku jest nieważna,
3. zasądza od pozwanego na rzecz powódki **E. M.** kwotę **443.158,27 zł (czterysta czterdzieści trzy tysiące sto pięćdziesiąt osiem złotych 27/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie:
 - a. od kwoty **417.248,55 zł (czterysta siedemnaście tysięcy dwieście czterdzieści osiem złotych 55/100)** od dnia **9 września 2023 roku** do dnia zapłaty,
 - b. od kwoty **25.909,72 zł (dwadzieścia pięć tysięcy dziewięćset dziewięć złotych 72/100)** od dnia **10 listopada 2023 roku** do dnia zapłaty,
4. oddala powództwo w pozostałej części,
5. zasądza tytułem zwrotu kosztów procesu od pozwanego na rzecz powódki **E. M.** kwotę **6.547 zł (sześć tysięcy pięćset czterdzieści siedem złotych)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty,
6. zasądza tytułem zwrotu kosztów procesu od pozwanego na rzecz powoda **H. M.** kwotę **6.547 zł (sześć tysięcy pięćset czterdzieści siedem złotych)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty.

Sygn. akt **XXVIII C 1222/23**

UZASADNIENIE

Strona powodowa (dalej także jako: kredytobiorca, konsument) w pozwie wniosła o:

- ustalenie nieważności umów kredytu zawartych przez strony,
- zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kwot 369.989,21 zł i 75.615,34 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

W piśmie procesowym z dnia 31.08.2023 r. strona powodowa rozszerzyła żądanie pozwu o żądanie zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki dalszych kwot 21.976,02 zł i 3.933,70 zł ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 16.05.2007 r. została zawarta umowa kredytu nr (...), na podstawie której (...) S.A. (poprzednik prawny pozwanego) udzielił stronie powodowej kredytu na okres 360 miesięcy w celu sfinansowania budowy domu jednorodzinnego na działce nr (...) w miejscowości D. w gminie W. oraz spłatę innego kredytu hipotecznego. Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę stawki LIBOR CHF 3M i stałej marży banku.

Umowa przewidywała, że kredyt jest indeksowany do waluty obcej CHF. Bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy kwotę w złotych, która stanowi równowartość kwoty w wysokości 157.381,18 CHF. Obliczenie równowartości w złotych następuje według zasad opisanych w regulaminie (§ 2 ust. 1).

Zgodnie z „Regulaminem kredytu hipotecznego udzielanego przez (...) w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej, wypłata kredytu następuje w złotych według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu. W przypadku wypłaty kredytu w transzach, stosuje się kurs nie niższy niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty poszczególnych transz. (§ 7 ust. 4). W przypadku, gdy wypłacona kwota kredytu nie pokrywa w całości kwoty zobowiązania lub kosztów inwestycji, kredytobiorca zobowiązany jest do pokrycia różnicy z środków własnych. Bank ma prawo żądać od kredytobiorcy udokumentowania posiadania oraz wniesienia ww. środków. W przypadku, gdy kwota uruchamianego kredytu przewyższa kwotę zobowiązania lub kosztów inwestycji, bank przekazuje nadwyżkę na rachunek bankowy (§ 7 ust. 5). W przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej raty kredytu podlegające spłacie wyrażone są w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu pobierane są z rachunku bankowego, o którym mowa w ust. 1 według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w Banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu (§ 9 ust. 2 pkt 1). Kredytem indeksowanym do waluty obcej był kredyt oprocentowany według stopy procentowej opartej na stopie referencyjnej, dotyczącej waluty innej niż złote, którego wypłata oraz spłata odbywa się w złotych w oparciu o kurs waluty obcej do złotych, według tabeli (§ 2 pkt 2).

Dowód: umowa – k. 55-57, regulamin – k. 60-65.

W dniu 18.06.2008 r. została zawarta umowa kredytu nr (...), na podstawie której (...) S.A. (poprzednik prawny pozwanego) udzielił stronie powodowej kredytu w kwocie 55.000 zł na okres 360 miesięcy w celu sfinansowania budowy domu jednorodzinnego na działce nr (...) w miejscowości D. w gminie W.. Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę stawki LIBOR CHF 3M i stałej marży banku.

Kredyt był indeksowany do waluty CHF (§ 2 ust. 1 zdanie drugie).

Zgodnie z „Regulaminem kredytu hipotecznego udzielanego przez (...) w przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej, wypłata kredytu następuje w złotych według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków z kredytu. W przypadku wypłaty kredytu w transzach, stosuje się kurs nie niższy niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty poszczególnych transz. Saldo zadłużenia z tytułu kredytu wyrażone jest w walucie obcej i obliczane jest według kursu stosowanego przy uruchomieniu kredytu. W przypadku wypłaty kredytu w transzach, saldo zadłużenia z tytułu kredytu obliczane jest według kursów stosowanych przy wypłacie poszczególnych transz. Aktualne saldo zadłużenia w walucie kredytu kredytobiorca otrzymuje listownie na podstawie postanowień § 11. (§ 7 ust. 4) W przypadku kredytów indeksowanych do waluty obcej raty kredytu podlegające spłacie wyrażone są w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu pobierane są z rachunku

bankowego, o którym mowa w ust. 1 według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w Banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu (§ 9 ust. 2 pkt 1).

Dowód: umowa – k. 66-68, regulamin – k. 71-76.

Zawarcie powyższych umów zostało poprzedzone złożeniem przez stronę powodową zaakceptowanych przez bank wniosków o udzielenie kredytu w kwotach 350.000 zł i 55.000 zł, w walucie CHF. Ponadto strona powodowa podpisała oświadczenie, że została zapoznana z kwestią ryzyka kursowego związanego z udzieleniem kredytu indeksowanego do waluty obcej, jest świadoma tego ryzyka i rezygnuje z możliwości zaciągnięcia kredytu w złotych, zna postanowienia regulaminu odnoszące się do kredytów indeksowanych do waluty obcej, jest świadoma, że ponosi ryzyko kursowe związane z wahaniami kursów waluty, do której jest indeksowany kredyt, ryzyko kursowe ma wpływ na wysokość zobowiązania względem banku, wynikającego z umowy o kredyt oraz na wysokość rat spłaty kredytu, kredyt zostanie wypłacony w złotych na zasadach wypłaconych w regulaminie, saldo zadłużenia kredytu jest wyrażone w walucie obcej, raty kredytu są wyrażone w walucie obcej i podlegają spłacie w złotych na zasadach opisanych w regulaminie.

Dowód: wnioski – k. 208-209, 245-247, oświadczenia – k. 211, 227, 249, 265, decyzje – k. 215, 253.

Sąd Okręgowy w Płocku wyrokiem z dnia 6.07.2012 r. rozwiązał przez rozwód związek małżeński powodów zawarty w dniu 5.10.2002 r. Wyrok ten jest prawomocny od dnia 28.07.2012 r.

Dowód: wyrok – k. 77.

W dniu 15.07.2021 r. strony zawarły aneksy do obu umów kredytu, którymi powód został zwolniony z długu wynikającego z tych umów.

Dowód: aneksy – k. 58-59, 69-70.

Bank uruchomił kredyt nr (...) kwotą łącznie 347.325,27 zł. W wykonaniu umowy kredytu nr (...) w okresie od dnia 18.05.2007 r. do dnia 26.07.2023 r. bank pobrał od strony powodowej łącznie kwoty:

- 376.983,99 zł tytułem spłaty rat kredytu,
- 7,24 zł tytułem odsetek karnych,
- 200 zł tytułem opłaty za kontrolę inwestycji,
- 14.774 zł tytułem składek ubezpieczenia nieruchomości.

Bank uruchomił kredyt nr (...) kwotą łącznie 55.000 zł. W wykonaniu umowy kredytu nr (...) w okresie od dnia 3.07.2008 r. do dnia 3.08.2023 r. bank pobrał od strony powodowej łącznie kwoty:

- 65.435,61 zł tytułem spłaty rat kredytu,
- 1,43 zł tytułem odsetek karnych,
- 500 zł tytułem opłaty przygotowawczej,
- 13.612 zł tytułem składek ubezpieczenia nieruchomości.

Dowód: zaświadczenia – k. 78-99, historia transakcji – k. 154-157.

W dniu 10.01.2023 r. powodowie zawarli umowę przelewu wierzytelności, którą powód przeniósł na powódkę wierzytelność o zwrot wszystkich świadczeń nienależnych spełnionych wobec pozwanego w wykonaniu obu umów kredytu, w tym w zakresie odsetek ustawowych za opóźnienie.

Dowód: umowa – k. 159.

Strona powodowa zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: oświadczenie – k. 115-116, 274.

Na rozprawie w dniu 27.05.2024 r. pełnomocnik pozwanego złożył stronie powodowej oświadczenie, że korzysta z prawa zatrzymania do czasu zaoferowania przez stronę powodową świadczenia wzajemnego banku w kwotach 347.325,27 i 55.000 zł tytułem wypłaconego i wykorzystanego kapitału kredytu albo zabezpieczenia roszczenia o jego zwrot.

Dowód: protokół rozprawy - k. 333.

Celem kredytu było uzyskania środków na refinansowanie poprzedniego kredytu hipotecznego złotowego w Banku (...) S.A. w przeznaczonego na zakup działki oraz na budowę domu mieszkalnego w D. przy ul. (...) przeznaczonego na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych strony powodowej. Nieruchomość ta nie była wynajmowana. Od 2014 r. pod adresem nieruchomości jest zarejestrowana działalność gospodarcza powódki – biuro projektowe, którą powódka początkowo wykonywała w jednym pokoju domu o powierzchni ok. 12m2 przez 8 lat, po czym powódka wynajęła biuro. Powierzchnia całego domu wynosi około 280 m2.

Postanowienia umowy kredytu dotyczące powiązania z kursem waluty obcej i sposobu przeliczeń kursowych nie zostały indywidualnie uzgodnione przez strony. Przed zawarciem umowy przedstawiciel banku nie udzielił informacji, jak sposób bank ustala wysokość kursów walut obcych i spreadu, jak ryzyko kursowe związane z kredytem przekłada się na wysokość rat i zadłużenia kredytobiorców, nie przedstawił historycznego wykresu kursu CHF/PLN, nie przedstawił symulacji obrazującej wpływ zmian kursu CHF/PLN na wysokość rat kredytu i zadłużenie wyliczane w PLN. W czasie zawierania umowy strona powodowa nie posiadała dochodów ani oszczędności w CHF. Po rozwodzie wszystkie świadczenia wynikające z umowy kredytu były realizowane wyłącznie przez powódkę. Strona powodowa zorientowała się, że umowa zawiera niedozwolone postanowienia umowne w 2022 r. Strona powodowa zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: przesłuchanie stron – k. 332-333.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły wymienione dokumenty, których treść ani autentyczność nie była kwestionowana przez strony, oraz zeznania strony powodowej, które były spójne, logiczne, konsekwentne i pobawione sprzeczności oraz znajdowały potwierdzenie w pozostałych dowodach. Powyższe dowody były wystarczające dla oceny stanowisk i żądań stron, a pozostałe dowody nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Dowód z opinii biegłego został pominięty, ponieważ rozpoznanie sprawy nie wymagało wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.).

Dowód z zeznań świadka A. S. zgłoszony przez pozwanego bank został pominięty, gdyż świadek nie brał udziału w procesie kredytowym dotyczącym umowy, której dotyczy niniejsza sprawa, a zatem nie był w stanie przedstawić faktów dotyczących okoliczności zawarcia tej umowy, natomiast ogólne informacje dotyczące zawierania podobnych umów oraz funkcjonowania pozwanego banku nie miały istotnego znaczenia. To samo dotyczy dowodu z zeznań D. M..

Sąd oddalił wniosek pozwanego o zobowiązanie Naczelnika Trzeciego Urzędu Skarbowego (...) do wydania zaświadczenia stwierdzającego okoliczności wskazane w pkt XI odpowiedzi na pozew, ponieważ wniosek ten w istocie zmierzał do wytworzenia wskazanego dokumentu, tymczasem art. 248 § 1 k.p.c. przewiduje, że każdy obowiązany jest przedstawić „dokument znajdujący się w jego posiadaniu”, a zatem obowiązek wynikający z tego przepisu obejmuje tylko takie dokumenty, które już istnieją i znajdują się w posiadaniu strony lub osoby trzeciej. Ponadto, strona nie

dopełniła także obowiązku wynikającego z art. 187 § 2 pkt 4 k.p.c., tj. nie uprawdopodobniła, że nie może sama uzyskać wskazanego dokumentu.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jest zasadne. W dalszej części uzasadnienia sformułowania „umowa kredytu” (w licznie pojedynczej) odnoszą się jednakowo do obu umów.

Interes prawny.

Kredytobiorca posiada interes prawny w ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. Mianowicie okres kredytu wskazany w umowie jeszcze nie upłynął, zaś bank stoi na stanowisku, że umowa jest ważna, domaga się od kredytobiorcy zapłaty kolejnych rat kredytu i nie wyraża zgody na wykreślenie z księgi wieczystej hipoteki zabezpieczającej roszczenia banku wynikające z umowy. Wobec tego powództwo o zapłatę nie kończyłoby definitywnie sporu stron dotyczącego oceny, czy umowa jest ważna.¹

Brak bezwzględnej nieważności umowy.

Brak jest podstaw do uznania umowy kredytu za bezwzględnie nieważną. Zawieranie umów kredytu powiązanych z walutą obcą (indeksowanych i denominowanych) jest i było dopuszczalne w świetle art. 353¹ k.c. i art. 69 ustawy Prawo bankowe w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy. Treść umowy nie naruszała także zasady nominalizmu (art. 358 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 23.01.2009 r.), skoro kredytu udzielono w walucie polskiej, zaś CHF stanowił jedynie walutę indeksacji. Z przyczyn wyjaśnionych w dalszej części uzasadnienia postanowienia umowne obciążające kredytobiorcę nieograniczonym ryzykiem kursowym i dające bankowi całkowitą swobodę w kształtowaniu kursu waluty obcej stanowią niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ § 1 k.c.), co wyłącza możliwość uznania ich za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) lub sprzeczne z naturą stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.).²

Status konsumenta.

Dowody przeprowadzone w sprawie nie budzą wątpliwości co do tego, że umowa kredytu wiąże się z działalnością gospodarczą banku, a zarazem brak jest takiego związku w przypadku kredytobiorcy, a zatem jest on konsumentem (art. 22¹ k.c.).

Oceny tej nie neguje fakt rozpoczęcia w 2014 r. prowadzenia działalności gospodarczej pod adresem nieruchomości sfinansowanej za środki pochodzące z kredytu, gdyż miało to miejsce już po zawarciu umowy kredytu, a chwilą decydującą o uznaniu określonej osoby fizycznej jako konsumenta, jest chwila dokonywania czynności prawnej³, zaś brak jest dowodu na okoliczność, aby już w dacie zawarcia umowy kredytu kredytobiorca planował w przyszłości wykorzystać nieruchomość do prowadzenia działalności gospodarczej. Niezależnie od tego, na cele działalności gospodarczej powódka wykorzystywała znikomą część nieruchomości, a zatem cel gospodarczy był marginalny (niecałe 5%) w relacji do celu konsumenckiego.

Indywidualne uzgodnienia.

Ciężar dowodu, że postanowienia umowy wprowadzające powiązanie kredytu z kursem CHF i określające sposób przeliczeń kursowych zostały indywidualnie uzgodnione, spoczywał na banku (art. 385¹ § 4 k.c.), który temu ciężarowi nie sprostał - nie można bowiem uznać „wyboru waluty” kredytu przez konsumenta za negocjacje, skoro sprowadza się to jedynie do zatwierdzenia jednej z kilku możliwości oferowanych przez bank, zaś sam sposób przeliczania kursów walut był ustalany jednostronnie przez bank. Należy przy tym mieć na uwadze, że przedmiot sporu niniejszej sprawy dotyczył wyłącznie klauzul ryzyka kursowego i klauzul przeliczeniowych, a zatem ewentualne negocjacje innych postanowień umownych (dotyczących w szczególności wysokości marży oprocentowania, prowizji, opłat itd.)

nie ma tym zakresie żadnego znaczenia. Natomiast postanowienia regulaminu z samej swojej istoty nie podlegały negocjacom.

Klauzula ryzyka kursowego.

Klauzula ryzyka kursowego (§ 2 ust. 1 zdanie drugie umowy) określał główne świadczenie umowy kredytu, lecz nie został sformułowany w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 k.c.), ponieważ analiza treści umowy i okoliczności jej zawarcia nie pozwala na stwierdzenie, że kredytobiorca został należycie poinformowany o konsekwencjach ryzyka kursowego związanego z umową. Informacja ta powinna jednoznacznie wskazywać na to, że ryzyko kursowe jest nieograniczone i obejmować realne przykłady obrazujące charakter tego ryzyka i jego potencjalne skutki, w tym w szczególności historyczny wykres kursu CHF/PLN za okres co najmniej kilkunastu lat i symulację wpływu wzrostu tego kursu o co najmniej kilkadziesiąt procent na wysokość rat kredytu i zadłużenia kredytobiorcy liczone w PLN. Tymczasem informacje udzielone przez pozwany bank tych wymogów nie spełniały. Wobec tego należało uznać, że klauzula ryzyka kursowego kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.), skoro pomimo nieuzyskania stosownych informacji konsument, który nie miał dochodów ani oszczędności w CHF, został obciążony nielimitowanym ryzykiem zmiany kursu tej waluty, przed którym nie był w stanie zabezpieczyć się w żaden sposób.

Klauzula ryzyka kursowego w niniejszym wypadku określa samą kwotę kredytu w walucie CHF, czyli najistotniejsze postanowienie umowy kredytu. A zatem nie ma w ogóle możliwości, aby „luka” powstała po tej klauzuli mogła zostać uzupełniona przepisem prawa krajowego. Brak związania tym postanowieniem umownym oznacza, że umowa kredytu nie jest możliwa do wykonania, skoro kwota kredytu nie jest w ogóle znana, a zatem skutkuje to nieważnością umowy kredytu.

Klauzule przeliczeniowe.

Klauzule przeliczeniowe (§ 7 ust. 4 i § 9 ust. 2 pkt 1 regulaminów) nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.), tj. prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG), ponieważ ich treść nie pozwala na stwierdzenie, w jaki sposób bank ustala kurs CHF dla celu wykonania umowy kredytu, a także kształtują one prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.). W oparciu o te postanowienia kredytobiorca został obciążony koniecznością pokrywania kosztów spreadu, pomimo że koszty te nie odpowiadały żadnej usłudze świadczonej przez bank na rzecz klienta, a w umowie brak jest jednoznacznej informacji o tym, że konsument ponosi takie koszty, jaka jest ich wysokość i z czego one wynikają. Ponadto klauzule przeliczeniowe dawały bankowi całkowitą swobodę w sposobie kształtowania wysokości kursu waluty obcej, ponieważ postanowienia umowy w żaden sposób nie precyzowały, w oparciu o jakie zasady kurs waluty obcej miał być ustalany przez bank, a zatem bank mógł ustalić ten kurs na dowolnym poziomie. W rezultacie bank w oparciu o klauzule przeliczeniowe uzyskał rzeczywistą możliwość dowolnego kształtowania wysokości świadczeń kredytobiorcy, co jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta. Stanowisko to jest utrwalone w orzecznictwie.⁴

Sąd dokonał oceny, czy postanowienia umowne są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), według stanu z chwili zawarcia umowy.⁵ Tym samym dla powyższej oceny nie miały żadnego znaczenia okoliczności takie jak sposób wykonywania umowy, wieloletnie realizowanie obowiązków umownych przez kredytobiorcę bez żadnych zastrzeżeń, faktyczny sposób ustalania wysokości kursów waluty obcej przez bank i ich relacja do innych kursów występujących na rynku, późniejsze zmiany regulaminu banku, późniejsze zmiany stanu prawnego (w szczególności wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw) czy kwestia ewentualnego zawarcia przez strony aneksu do umowy kredytu upoważniającego kredytobiorcę do spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych nie miało także znaczenia, że wybór kredytu powiązanego z kursem waluty obcej pozwalał kredytobiorcy na skorzystanie z niższego oprocentowania (LIBOR CHF).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., niedozwolone postanowienia umowne nie wiążą konsumenta, zatem brak jest podstaw do modyfikacji tych postanowień lub uznania, że nie wiążą one konsumenta jedynie w pewnym zakresie ani uzupełnienia powstałej po tych postanowieniach „luki” jakkolwiek treścią, w tym w szczególności przepisami prawa krajowego. Odmienne zapatrywanie byłoby sprzeczne z brzmieniem oraz celem przepisów art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG.⁶ Przede wszystkim zaś uzupełnienie umowy przepisem prawa krajowego nie może mieć miejsca w sytuacji, w której usunięcie z umowy nieuczciwego warunku prowadzi do jej nieważności, która jest akceptowana przez konsumenta,⁷ zaś w niniejszej sprawie kredytobiorca nie zgodził się na obowiązywanie umowy z nieuczciwymi warunkami ani na uzupełnienie jej treści przepisem prawa krajowego, natomiast wyraził zgodę na stwierdzenie nieważności umowy, będąc świadomym wynikających z tego konsekwencji. Co więcej, przepisem krajowym służącym uzupełnieniu treści umowy nie mógłby być art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24.01.2009 r., ponieważ jest on przepisem prawa krajowego o charakterze ogólnym, który nie ma zastosowania konkretnie do umów zawieranych pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem⁸, a ponadto ma on zastosowanie tylko „jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej” (art. 358 § 1 k.c.), a zatem nie dotyczy on zobowiązań wynikających z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, w której świadczenia zostały oznaczone w walucie polskiej, natomiast w walucie obcej jest wyrażane tylko saldo zadłużenia. Podsumowując, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce zawartego w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.⁹

Klauzule przeliczeniowe określają świadczenia główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. 10, ponieważ nie tylko samo powiązanie kredytu z walutą obcą, ale również sposób dokonywania przeliczeń kursowych koniecznych do realizacji takiej umowy określają istotę umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. Skoro zaś postanowienia te określają sposób wykonywania umowy i wobec tego bez nich nie jest możliwe stwierdzenie, jak umowa ma być wykonywana, co oznacza, że umowa po wyłączeniu z niej klauzul przeliczeniowych nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG), a zatem nie wiąże także w pozostałym zakresie¹¹, czyli jest w całości nieważna¹² (art. 58 § 1 k.c.).

Świadczenie nienależne.

Nieważność umowy kredytu *ex tunc* oznacza, że wszystkie świadczenia spełnione na jej podstawie stanowią świadczenia nienależne (*condictio sine causa*) podlegające zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. Natomiast fakt, że bankowi przysługuje wobec kredytobiorcy analogiczne roszczenie sam z siebie nie może uzasadniać oddalenia powództwa kredytobiorcy o zapłatę na podstawie art. 411 pkt 2 lub 4 k.c.¹³ Nie zachodzą także przesłanki do zastosowania art. 409 k.c. lub art. 5 k.c.

Nieważność umowy kredytu oznacza zatem, że bank powinien zwrócić kredytobiorcy pobrane od niego raty kredytu, odsetki karne oraz opłaty i prowizje związane z zawarciem i wykonywaniem umowy kredytu.

W zakresie ubezpieczeń, w których ubezpieczonym nie jest bank, lecz kredytobiorca, takich jak ubezpieczenie na życie, ubezpieczenie nieruchomości lub ubezpieczenie od utraty pracy lub pobytu w szpitalu (tzw. ubezpieczenie kredytu) z ochrony ubezpieczeniowej korzysta kredytobiorca, a nie bank, a zatem bank po przekazaniu składek ubezpieczycielowi nie pozostaje już wzbogacony (art. 409 k.c.). Co więcej, po przekazaniu składek przez bank na rzecz zakładu ubezpieczeń (który to fakt nie budzi wątpliwości), bank nie posiada już legitymacji biernej w zakresie żądania zwrotu równowartości tych składek, a ewentualna legitymacja bierna może przysługiwać tylko towarzystwu ubezpieczeń, które nie jest pozwany w niniejszej sprawie. Nie sposób również pominąć faktu, że w zamian za uiszczone składki ubezpieczeń stronie powodowej faktycznie była udzielana ochrona ubezpieczeniowa, a tym samym nie sposób uznać, aby kredytobiorca w związku z tym zubożony. Co więcej, omawiane stosunki ubezpieczenia stanowią osobne stosunki prawne od umowy kredytu, a zatem nieważność umowy kredytu nie skutkuje nieważnością tych umów ubezpieczenia – inaczej niż w zakresie ubezpieczenia pomostowego lub ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, które są integralnie powiązane z umową kredytu. Prawdą jest, że cesja praw z umów ubezpieczenia nieruchomości, ubezpieczenia na życie

i ubezpieczenia od utraty pracy stanowią zabezpieczenia kredytu, niemniej jednak te umowy mogą funkcjonować niezależnie od umowy kredytu (inaczej niż właśnie ubezpieczenie pomostowe, ubezpieczenie niskiego wkładu własnego czy choćby zabezpieczenie w postaci hipoteki). Natomiast co do ubezpieczenia nieruchomości, można zasadnie przypuszczać, że kredytobiorca ubezpieczyłby swoją nieruchomość niezależnie od tego, czy kupiłby ją z środków własnych czy z środków pochodzących z kredytu. Tożsame stanowisko jest wyrażane w orzecznictwie¹⁴ i literaturze¹⁵.

Mając powyższe na uwadze, Sąd zasądził od banku na rzecz kredytobiorcy kwotę 443.158,27 zł tytułem zwrotu świadczenia nienależnego spełnionego w okresie objętym żądaniem pozwu, z czego:

- 442 419,60 zł tytułem spłaty rat kredytu,
- 8,67 zł tytułem odsetek karnych,
- 200 zł tytułem opłaty za kontrolę inwestycji,
- 500 zł tytułem opłaty przygotowawczej.

Powództwo zostało natomiast oddalone w zakresie obejmującym żądanie zwrotu kwoty 28.386 zł tytułem składek ubezpieczenia nieruchomości.

Sposób zasądzenia świadczenia.

Wszystkie świadczenia dochodzone pozwem (w zakresie, w którym powództwo zostało uwzględnione) Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powódki, mając na uwadze, że powodowie zawarli umowę przelewu wierzytelności, którą powód przeniósł wszystkie wierzytelności o zwrot świadczeń nienależnych wobec pozwanego na powódkę (art. 506 k.c.). Natomiast co do świadczeń spełnianych po zawarciu umowy cesji, to były one realizowane wyłącznie przez powódkę, zatem roszczenie o zapłatę w tym zakresie przysługiwało tylko powódce.

Przedawnienie.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego przedawnia po upływie wynikającego z art. 118 k.c. terminu 6 lat na koniec roku kalendarzowego (10 lat co do roszczenia o zwrot świadczeń spełnionych przed dniem 9.07.2018 r., zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw). Termin przedawnienia roszczenia konsumenta o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie umowy kredytu, która jest nieważna bądź zawiera niedozwolone postanowienia umowne rozpoczyna bieg z dniem, w którym konsument dowiedział się (lub przy zachowaniu należytej staranności powinien był się dowiedzieć) o tym, że umowa jest nieważna lub że zawiera niedozwolone postanowienia umowne¹⁶, a z przeprowadzonych dowodów wynika, że miało to miejsce najwcześniej w 2022 r. Wobec tego w tym roku rozpoczął się bieg terminu przedawnienia (art. 120 § 1 k.c.) roszczenia kredytobiorcy o zapłatę, który nie upłynął jeszcze w dniu złożenia pozwu, kiedy to doszło do przerwania biegu tego terminu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Tym samym roszczenie kredytobiorcy nie jest przedawnione.

Odsetki.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego stanowi roszczenie bezterminowe¹⁷, a zatem staje się wymagalne po wezwaniu do zapłaty (art. 455 k.c.). Jednocześnie skuteczność dochodzenia zwrotu powyższego świadczenia przez konsumenta nie może być uzależniona od złożenia przez niego oświadczenia, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy nieuczciwych warunków umownych i wyraża zgodę na uznanie umowy za nieważną.¹⁸

Wezwanie do zapłaty nastąpiło z chwilą doręczenia pozwanemu odpisu pozwu w dniu 25.08.2023 r. (k. 143), co oznacza, że pozwany powinien był spełnić świadczenie dochodzone pozwem w terminie 14 dni od tej daty, a zatem popadł w opóźnienie z dniem 9.09.2023 r. i od tej daty na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie. Pozew obejmował żądanie zapłaty kwoty 445.604,55 zł, które zostało uwzględnione

co do kwoty 417.248,55 zł, wobec czego Sąd zasądził odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 417.248,55 zł od dnia 9.09.2023 r.

Natomiast później żądanie pozwu zostało rozszerzone o dalszą kwotę 25.909,72 zł w piśmie procesowym z dnia 31.08.2023 r., które zostało doręczone pozwanemu w dniu 26.10.2023 r., co oznacza, że pozwany powinien był spełnić to świadczenie w terminie 14 dni od tej daty, a zatem popadł w opóźnienie z dniem 10.11.2023 r. i od tej daty na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 25.909,72 zł.

Zarzut zatrzymania.

Umowa kredytu jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c.¹⁹, gdyż istota tej umowy sprowadza się do oddania przez bank środków pieniężnych do dyspozycji kredytobiorcy w zamian za świadczenie wzajemne w postaci zapłaty odsetek, a zatem oba te świadczenia są ekwiwalentne. Pomimo tego Sąd nie uwzględnił zarzutu zatrzymania (art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.). Mianowicie skorzystanie z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego powoduje wstrzymanie wymagalności roszczenia wierzyciela, a w rezultacie wyłącza opóźnienie w spełnieniu świadczenia przez dłużnika, a w konsekwencji wykluczyła możliwość dochodzenia przez wierzyciela odsetek za okres po skorzystaniu z prawa zatrzymania²⁰. Niemniej jednak pozbawienie konsumenta prawa do dochodzenia tych odsetek za wskazany okres stałoby w sprzeczności z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/1321. Co więcej, sprzeczne ze wskazanymi regulacjami byłoby również samo uzależnienie możliwości odzyskania przez konsumenta świadczenia nienależnego od tego, czy zaoferował lub zabezpieczył roszczenie banku²². Wobec tego Sąd stwierdził, że jedynym rozwiązaniem zgodnym z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, jest stwierdzenie, że pozwany nie może skutecznie powoływać się na prawo zatrzymania.

Koszty procesu.

Stosownie do wyniku postępowania, pozwany został na podstawie art. 100 k.p.c. obciążony całymi kosztami procesu obejmującymi kwoty:

- 2.000 zł tytułem równowartości opłaty od pozwu,
- 60 zł tytułem równowartości opłaty od rozszerzenia powództwa,
- 200 zł tytułem równowartości opłaty od wniosku o zabezpieczenie powództwa,
- 34 zł tytułem równowartości opłaty skarbowej od pełnomocnictwa,
- 10.800 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

1 por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.05.2022 r., II CSKP 163/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.05.2022 r., II CSKP 1030/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.2022 r., II CSKP 797/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2022 r., II CSKP 701/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.06.2022 r., II CSKP 616/22,

2 Por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2022 r., III CZP 40/22.

3 vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9.02.2012 r., V ACa 96/12,

4 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.01.2016 r., I CSK 1049/14,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.03.2017 r., IV CSK 285/16,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.10.2018 r., II CSK 632/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.12.2018 r., V CSK 559/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 19/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.04.2019 r., III CSK 159/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.05.2019 r., I CSK 242/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2019 r., IV CSK 309/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.09.2020 r., I CSK 556/18.

5 Por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2018 r., III CZP 29/17.

6 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.10.2019 r., C-290/18, D., pkt 62,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, (...), pkt 67-70.

7 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 – C-82/21, (...), pkt 78.

8 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 76.

9 Por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

10 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.04.2019 r., III CSK 159/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.05.2019 r., I CSK 242/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18.

11 Por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

12 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18.

13 Por.:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6.07.2021 r., III CZP 41/20,

- uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

14 Por.:

- wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19.08.2020 r., I ACa 1002/19,

- wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25.09.2020 r., VI ACa 332/19.

15 Por. D. Rogoziński, Rozliczenia stron nieważnej umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, Warszawa 2022, s. 108-110.

16 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9.07.2020 r., (...) i (...), C# 698/18 i C#699/18, pkt 67 i 83,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.07.2020 r., (...)i (...), C#224/19 i C#259/19, pkt 91-92,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22.04.2021 r., (...), C-485/19, pkt 63-66,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., (...), C-776/19 - C-782/19, pkt 46-48,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., (...), C-80/21 - C-82/21, pkt 100,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 25.04.2024 r., C-484/21, (...), pkt 37,

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 25.04.2024 r., C-561/21, (...), pkt 34,

- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13.01.2022 r., III CZP 61/22.

17 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.04.1998 r., III CKN 436/97

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2004 r., V CK 461/03.

18 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7.12.2023 r., C-140/22, (...), pkt 59, 65.

- postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.05.2024 r., C-348/23, (...), pkt 35.

19 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.04.2011 r., IV CSK 422/10,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2014 r., IV CSK 440/13,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., II CSK 281/16,

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.02.2022 r., II CSKP 459/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,

- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18.01.2023 r., I CSK 6101/22
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1.02.2023 r., I CSK 6309/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5111/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5424/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5447/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20.07.2023 r., I CSK 5939/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.07.2023 r., I CSK 6145/22,
 - postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6.10.2023 r., III CZP 126/22,
 - wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.03.2024 r., II CSKP 183/23,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11.04.2024 r., I CSK 1216/23.
- 20 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.05.2022 r., II CSKP 34/22.
- 21 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14.12.2023 r., C-28/22, (...), pkt 87.
- 22 Por. postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.05.2024 r., C-424/22, (...), pkt 38.